

1. כללי

בפרסום זה מובא סיכום ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט לשנים 1984/85 עד 2004 (אומדנים קודמים על ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט בשנים 1984/85 עד 2003 הופיעו בפרסום מיוחד מס' 1239¹ ובשנתון הסטטיסטי לישראל מס' 56, 2005). הסיכום כולל את ערך הסחורות והשירותים שנצרכו על ידי משקי הבית ועל ידי המגזר הממשלתי. בין המוצרים שנכללו בהוצאה זו - מקלטי טלוויזיה ומכשירי וידאו, מחשבים אישיים, ספרים ומוצרי בידור וספורט. השירותים השונים כוללים תזמורות ותיאטראות, ספורט ומשחקים, שימוש באינטרנט, שירותי רדיו וטלוויזיה, בתי קולנוע, מתנ"סים, "מפעל הפיס", "ספורט-טוטו" וכד'. הסיכום מתבסס על נתונים שנאספו במסגרת עריכת החשבונות הלאומיים לחישוב הצריכה הפרטית, הצריכה הציבורית וההשקעות.

הממצאים בפרסום זה מוצגים ב-8 לוחות:

סיכומי ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט לשנים 1984/85 עד 2004, במחירים קבועים, מוצגים בלוח 1, המפרט את ההוצאה לפי סוג פעילות. ההוצאה ומימונה לפי מגזר וסוג פעילות מוצגים בלוח 2. ההוצאה לפי מגזר מבצע מוצגת בלוח 3.

בלוח 4 מפורטת ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט, במחירים שוטפים, לשנים 1995 עד 2004, לפי סוג הפעילות והמגזר המבצע. אולם, ההשקעה בנכסים קבועים (במבנים ובציוד) לשנים 1995 עד 2004 מפורטת לפי מגזר בלבד, בהיעדר פירוט מלא לפי סוג הפעילות.

רוב ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט היא הוצאות משקי בית לרכישת מוצרים ושירותים על בסיס עסקי. פירוט הוצאה זו, לשנים 1995-2004, לפי מוצרים ושירותים ולפי סוג הפעילות, מובא בלוח 5.

יתרת ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט היא הוצאות על שירותי תרבות, בידור וספורט שסופקו למשקי בית על ידי מוסדות ממשלתיים ומוסדות אחרים ללא כוונת רווח, במחירים שלא נועדו לכסות את עלות ייצורם. הוצאות מוסדות אלה לשנים 2001-2004 מפורטות בלוח 6. ההוצאות השוטפות סווגו לעלות העבודה והוצאות לקניית סחורות ושירותים. הוצאות ההשקעה חולקו להוצאות על הקמת מבנים חדשים ועל רכישת ציוד.

בלוחות 7 ו-8 מובאת ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט לשנים 1995 עד 2004, לפי המגזר המממן וסוג הפעילות.

¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט 1984/5-2003, פרסום מיוחד מס' 1239 ירושלים, תשס"ה, 2004.

2. ממצאים עיקריים

ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט הסתכמה בשנת 2004 ב-31.2 מיליארד ש"ח המהווים שיעור של 6.1% מהתוצר המקומי הגולמי. ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט, במחירים קבועים, עלתה בשנת 2004 ב-8.8%, בהמשך לעלייה של 2.8% בשנת 2003 ולעומת ירידה של 0.7% בשנת 2002.

מימון ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט

בשנת 2004 מימנו משקי הבית 82.4% מההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט, לאחר שבשנים 1999-2002 מימנו 79%-80% מההוצאה. יתרת ההוצאה ב-2004 מומנה על ידי הממשלה – 3.5%, הרשויות המקומיות 13.3% ומוסדות ללא כוונת רווח 0.8%.

57.9% מכל המימון של משקי הבית לתרבות, לבידור ולספורט בשנת 2004, באמצעות רכישות מהמגזר העסקי, היו עבור שירותי תרבות, כגון הצגות, סרטים, קונצרטים, ביקורים במועדוני לילה ובבריכות שחייה, מופעי ספורט, הימורים ועוד. שאר המימון היה לרכישת מוצרים כגון מכשירי טלוויזיה, רדיו וסטריאו, מחשבים, ספרים, כלי נגינה.

ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט, לפי מגזר מבצע

חלקו של המגזר העסקי באספקת מוצרים ושירותים בתחום התרבות, הבידור והספורט היה 71% בשנת 2004, לעומת 69.1% בשנת 2003 ו-67.4% בשנת 2002.

יתר שירותי התרבות, הבידור והספורט סופקו על ידי מוסדות ללא כוונת רווח (17.2%) כמו מתנ"סים, אגודות ספורט וכד', ע"י הרשויות המקומיות – גנים ונטיעות, בריכות שחייה (11.5%). חלקה של הממשלה (0.3%) כלל בעיקר סעיפים כמו אגף הנוער, רשות הספורט, תרבות תורנית וכן סעיפי הוצאה שהוצאו על ידי הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית, הקשורים ברובם לפעילות חברתית-קהילתית בקרב העולים החדשים ובשכונות. חלוקה זו מבטאת את ערך השירותים והמוצרים, ללא התחשבות במקור המימון.

ההוצאה הלאומית השוטפת לתרבות, לבידור ולספורט, לפי סוג פעילות

מכלל ההוצאה הלאומית השוטפת לתרבות, לבידור ולספורט בשנת 2004, כ-21.3% הוצאו על ספורט ומשחקים (מועדוני ספורט, בריכות שחייה, רכישת ציוד ספורט), 11% מתוך ההוצאה על ספורט ומשחקים היו על רכישת מחשבים ועל שימוש באינטרנט. 20.2% הוצאו על רדיו וטלוויזיה (שידורי רדיו וטלוויזיה, שידורי כבלים, רכישת מכשירי רדיו וטלוויזיה, ועוד), 18.5% הוצאו על מוסיקה ואמנויות הבמה (קונצרטים, מופעי תרבות, מועדוני לילה, רכישת כלי מוסיקה ונגינה); 9.8% הופנו לפעילות חברתית-תרבותית, אשר התקיימה ברובה במתנ"סים שכונתיים; 8.7% הוצאו על ספרות וכתבי עת, 6.5% הופנו לטבע ואיכות הסביבה (גני חיות, גנים ונטיעות); 5.4% הופנו להימורים ("מפעל הפיס" ו"ספורט-טוטו" בניכוי פרסים), 4.7% נוספים הוצאו על קולנוע וצילום (הפקה והצגת סרטים, רכישת מכשירי צילום והסרטה); חלק קטן יחסית, כ-2.5%, הוצא על מורשת תרבותית (מוזאונים, עתיקות) ופחות מאחוז אחד הוצא על אמנות פלסטית.

השקעה במבנים ובציוד

השקעות הממשלה, הרשויות המקומיות ומוסדות ללא כוונת רווח במבנים ובציוד לפעילויות תרבות, בידור וספורט הסתכמו ב-2.1 מיליארד ש"ח בשנת 2004, לעומת 2 מיליארד ש"ח בשנים 2002-2003 ו-1.7 מיליארד ש"ח בשנת 2001. סכום זה מהווה 3.1% מכלל ההשקעה בנכסים קבועים במשק, למעט דיור, אניות ומטוסים. 89% מסכום זה הופנו להשקעה במבנים ו-11% להשקעה בציוד.

3. הגדרות וסיווגים

3.1. בהיעדר הגדרה בין-לאומית אחידה ומוסכמת להוצאה על "תרבות, בידור וספורט", התבססה ההגדרה בפרסום זה על שילוב בין שתי הגדרות:

(1) הגדרת ההוצאה הציבורית על פעילויות תרבות על פי המלצת אונסקו².

(2) זיהוי סעיפים מתאימים להוצאה לתרבות בסיווג המוצרים והשירותים של הצריכה הפרטית, לפי ייעוד, במערכת החשבונות הלאומיים.

בהגדרה שנבחרה, לא נכללו הוצאות משקי בית על שירותי בתי מלון, מסעדות ובתי קפה. זוהי הגדרה צרה ביחס להגדרות אחרות, שבהן הוצע לכלול גם חופשות, טיולים, שירותי תחבורה ורכישת כלי רכב³. הכללת ערך שירותי בתי המלון, המסעדות, בתי הקפה וכו' (ללא כלי רכב) הייתה מכפילה ביותר מפי שניים את ההוצאה הלאומית לתרבות.

ייתכן שערך שירותי "תרבות, בידור וספורט" כולל במספר מקרים גם שירותים מסוג אחר, שאי-אפשר להפרידם בדיווחים הכספיים, כגון מסעדות, מזנונים וחנויות הפועלים במוזאונים, בתיאטראות ובמקומות דומים.

3.2. ההוצאה לתרבות, לבידור ולספורט כוללת את הוצאות משקי הבית על מוצרים ושירותים שסופקו על ידי מוסדות עסקיים, את ערך שירותי המוסדות הממשלתיים והמוסדות האחרים ללא כוונת רווח וערך ההשקעות בנכסים קבועים של מוסדות אלה.

ערך שירותי הממשלה והמוסדות ללא כוונת רווח, שסופקו במחירים מוזלים או בחינם, נאמד לפי הוצאות הייצור שכוללות:

(1) עלות העבודה, דהיינו, תשלומים ישירים של שכר ומשכורת, הפרשות המעבידים לקרנות ולקופות עבור העובדים (כגון: קופת פנסיה, תגמולים, ביטוח לאומי, מס מקביל לקופות חולים וכו') ומסים על שכר;

(2) קניות שוטפות של סחורות ושירותים אחרים.

² UNESCO, Recommendation concerning the International Standardization of Statistics on the Public Financing of Cultural Activities, adopted in the report of Program Commission V, at the thirty-seventh plenary meeting, on October 27, 1980.

³ United Nations, *Towards a System of Social and Demographic Statistics*, St/Stat, 68, July 1973

הוצאות הייצור אינן כוללות את הוצאות הממשלה, הרשויות המקומיות והמוסדות ללא כוונת רווח על ריבית והפרשי הצמדה. כתוצאה מכך, מימון על ידי מלוות, לעומת מימון על ידי מסים ומענקים, אינו משפיע על אומדן ערך שירותי התרבות, הבידור והספורט.

ההוצאה לרכישת מוצרים בני-קיימא על ידי משקי בית נרשמה בשנת הרכישה, אף שמוצרים אלה משרתים את משקי הבית במשך תקופה ארוכה.

ההשקעה בנכסים קבועים כוללת הוצאות הקמת בניינים ורכישת ציוד וכלי רכב, המשמשים למטרות תרבות, בידור וספורט. ההשקעה מפורטת לפי מגזרים בלבד, בהיעדר פירוט מלא לפי סוג הפעילות.

3.3. סיווג המוצרים והשירותים בתחום "תרבות, בידור וספורט", לפי סוג הפעילות מבוסס בעיקר על המלצות אונסקו:

המורשת התרבותית: מוזאונים, ארכיונים, שימור עתיקות וחפירות ארכאולוגיות.

ספרות ודברי דפוס: ספרות, ספרים, עיתונים וכתבי עת אחרים (למעט ספרי לימוד וספריות בבתי ספר).

מוסיקה ואמנויות הבמה: תיאטרון, מחול וקונצרטים; מועדוני לילה ומופעי בידור אחרים; רכישת כלים ומכשירים להשמעה והאזנה למוסיקה.

אמנות פלסטית: גלריות וציור, פיסול ואמנויות אחרות.

קולנוע וצילום: הפקה והצגת סרטים; רכישת מכשירי צילום והסרטה.

רדיו וטלוויזיה: שידורי רדיו וטלוויזיה; רכישת מכשירי רדיו וטלוויזיה.

פעילות חברתית-תרבותית: מרכזים קהילתיים ופעולות תרבות בקהילה, כולל מתנ"ס.

ספורט ומשחקים: מועדוני ספורט, בריכות שחייה, ציוד ספורט וכו'; ארגון משחקים ותחרויות ספורט. בקטגוריה נפרדת הוצגו מחשבים ביתיים ושימוש באינטרנט.

טבע ואיכות הסביבה: פעילות הקשורה בבילוי בחיק הטבע ושמירת איכות הסביבה.

הימורים: מפעל הפיס ו"ספורט-טוטו".

ניהול כללי ופעולות שלא ניתן היה לסווגן: ניהול פעולות תרבות, נוער וספורט; מוסדות ללא כוונת רווח, לנמ"א.

3.4. הוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט מסווגת לפי המגזרים הבאים:

(1) עסקים - הוצאה על מוצרים ושירותים שסופקו על ידי כלל ענפי המשק, למעט אלו שסופקו על ידי הממשלה, הרשויות המקומיות, המוסדות הלאומיים ומוסדות ללא כוונת רווח שמוכרים את שירותיהם במחיר שאינו משמעותי מבחינה כלכלית ושעיקר הוצאותיהם אינו ממומן ע"י גופים עסקיים ולמעט הוצאה על שירותי דיור.

(2) משרדי הממשלה והמוסדות הלאומיים (הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית העולמית).

(3) הרשויות המקומיות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות).

(4) מוסדות ללא כוונת רווח, שבהם נעשתה אבחנה בין:

(א) מוסדות שהממשלה, הסוכנות היהודית או הרשויות המקומיות מממנות את עיקר הוצאותיהם.

(ב) מוסדות פרטיים ללא כוונת רווח - הוצאות מוסדות אלה מגיעות ל-50% מכלל הוצאות לתרבות של מוסדות ללא כוונת רווח.

במסגרת סיווג ההוצאה לפי מגזרים, נערכו שני סוגי מיון - לפי מגזר מבצע ולפי מגזר מממן.

במיון לפי **מגזר מבצע** סוכמו ההוצאות לפי מגזר שמספק את הסחורות והשירותים ללא התחשבות במגזר המממן. לדוגמא: הוצאות מוסדות ללא כוונת רווח (כגון מוזאון או סינמטק) על קניית סחורות ושירותים נרשמו כהוצאה של מוסדות אלה ולא של גורמים אחרים במשק אשר מימנו אותה.

במיון לפי **מגזר מממן** מוגדר המימון על ידי המגזר כסך ההוצאה הישירה על סחורות ושירותים ועוד תמיכות, מענקים, העברות ותשלומים אחרים נטו למגזרים אחרים (לא כולל מתן הלוואות).

במימון הממשלתי לא נכלל מרכיב התמיכה בהלוואות ממשלתיות, שניתנו בריבית נמוכה או ללא הצמדה.

העברות בין המגזרים נקבעו לפי הרישום בדוחות הממשלה. הרישום המקביל בדוחות המגזרים האחרים עשוי להיות שונה מהרישום בדוחות אלה. בעיקר שכיחים מקרים, שבהם נרשמים התקבולים מהממשלה בדוחות הכספיים של המוסדות ללא כוונת רווח או של הרשויות המקומיות בתקופות שונות מאלה, שבהן נרשמים תשלומי הממשלה לגופים אלה.

3.5. סעיפי ההוצאה שנכללו בכל מגזר

משקי בית

הוצאות של משקי בית לרכישת סחורות ושירותי תרבות מגופים עסקיים, כגון: רכישת כרטיסי כניסה לקולנוע, לתיאטרון, לקונצרטים, למועדוני לילה ולמופעי בידור אחרים; כניסה ומנויים למועדוני ספורט ולבריכות שחייה; הימורים, איסוף מטבעות, אגרת רדיו וטלוויזיה וכד'; מוצרים בני-קיימא, כגון: מקלטי טלוויזיה, וידאו, רדיו, פטיפון, סטריאו, תקליטים, ומחשבים ביתיים; מוצרי בידור ותחביבים, כגון כלי נגינה, מצלמות וציוד לצילום, ציוד ואביזרי ספורט, צעצועים ומשחקים, פרחים, צמחים, חיות מחמד וכו'; ספרי קריאה, עיתונים וכתבי עת.

ממשלה ומוסדות לאומיים

- (1) בהוצאות משרד החינוך לתרבות, לבידור ולספורט בתקציב הרגיל ובתקציב הפיתוח נכללו סעיפי ההוצאות הבאים: תרבות ואמנות, תרבות תורנית, אגף הנוער, רשות הספורט והחינוך הגופני, רשות העתיקות והמוזאונים וחלק מהאגף לחינוך מבוגרים. לא נכללו שירותי תרבות, בידור וספורט הניתנים על ידי צה"ל. שירותי רשות השידור נכללו במגזר העסקי.
- (2) סעיפי ההוצאה בארץ על ידי הסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית העולמית ששווה כתרבות, בידור וספורט. הוצאה זו קשורה ברובה לפעילות חברתית-תרבותית בקרב העולים החדשים ובשכונות.

רשויות מקומיות

- (1) הוצאות המחלקה לתרבות, כולל נוער וספורט, ב"תקציב הרגיל" וב"תקציב הבלתי רגיל", למעט ההוצאה ל"הנחלת הלשון" שהוגדרה כחינוך.
- (2) הוצאות המחלקה לחגיגות ומבצעים וכן ההוצאות בסעיפים "גנים ונטיעות" ו"חופים ובריכות שחייה" במחלקה לנכסים ציבוריים.

מוסדות ללא כוונת רווח

מוסדות שאינם בבעלות הממשלה, המוסדות הלאומיים או הרשויות המקומיות ושאינם פועלים על בסיס עסקי. המוסדות ללא כוונת רווח מחולקים, כאמור, לשני סוגים: מוסדות שהוצאותיהם ממומנות בעיקר על ידי הממשלה (כמו מתנ"ס) ומוסדות אחרים (כמו אגודות והתאחדויות ספורט).

4. המקורות והשיטות לעריכת האומדנים

4.1. התקופה

אומדני ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט, משנת 1990 ואילך, נערכו לפי שנים קלנדריות, בהתאם לתקופה שבה נערכו הדוחות הכספיים של הממשלה והרשויות המקומיות ושל המוסדות ללא כוונת רווח. לפני כן, התקבלו הדוחות הכספיים לפי שנים תקציביות (אפריל עד מרס), ובהתאם לכך סוכמה ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט עד שנת 1990.

מקורות

אומדני הוצאות משקי הבית מבוססים בחלקם על ממצאי סקרי הוצאות משקי בית⁴. חלק אחר מהאומדנים התקבל מנתונים שוטפים על רכישת מוצרים בני קיימא ושירותים, המתקבלים על סמך ניתוח סחר חוץ, נתונים על מכירת כרטיסי קולנוע, כרטיסי מפעל הפיס ואגרת רדיו וטלוויזיה.

⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הוצאות משק הבית 2002 סיכומים כלליים, פרסום מיוחד מס' 1217, ירושלים, תשס"ד, 2004.

לגבי סעיפים, שאין עבורם נתונים שוטפים בתקופות שבין סקרי הוצאות המשפחה, התקבלו אומדני ההוצאה על ידי ביון ההוצאה בין הסקר האחרון לסקר שקדם לו, וחיוץ לשנים שלאחר הסקר האחרון, בהתחשב באינדיקטורים כמו גמישות הביקוש.

אומדני ההוצאה הממשלתית והוצאת הרשויות המקומיות לתרבות הוכנו על בסיס ניתוח מפורט, שבו זוהו וסוכמו סעיפי ההוצאה בדוחות הכספיים של הממשלה (שאותם עורך החשב הכללי), המוסדות הלאומיים והרשויות המקומיות.

הוצאות המוסדות ללא כוונת רווח נתקבלו מסקר מוסדות ללא כוונת רווח, שהקיף כ-330 מוסדות. הסקר מתבסס על הדוחות הכספיים של המוסדות ומסכם את ההוצאות ומרכיביהן לפי סוגי המוסדות.

4.2. אומדנים במחירים קבועים

השינויים השנתיים בהוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט, במחירים קבועים, חושבו כדלקמן:

(1) ערך רכישות משקי הבית מהמגזר העסקי, במחירים קבועים, מתקבל על ידי ניכוי הערכים השוטפים של כל מוצר או קבוצת מוצרים במדדי מחירים מתאימים, לכל מוצר ולכל שירות.

(2) לכל מגזר - ממשלה, רשויות מקומיות, מוסדות לאומיים ומוסדות ללא כוונת רווח - חושבו האומדנים במחירים קבועים בנפרד. השינויים בעלות העבודה נמדדו לפי משרות שכירים והשכר החודשי הממוצע. אומדני הקניות השוטפים והבלאי, במחירים קבועים, חושבו על ידי ניכוי הערכים השוטפים במדדי מחירים מתאימים.

(3) ההשקעה במבנים ובציוד נאמדה במחירים קבועים בעזרת מדד תשומות הבנייה למגורים.

5. מהימנות הנתונים

חלק מהוצאות משקי הבית לתרבות, לבידור ולספורט התקבל מנתונים שוטפים על רכישת מוצרים בני-קיימא ושירותים. נתונים אלה מתקבלים על סמך נתוני סחר חוץ (70%), נתוני פדיון בניכוי יצוא בענפי התעשייה ונתוני מכירת כרטיסי קולנוע, כרטיסי מפעל הפיס ואגרת רדיו וטלוויזיה.

החלק האחר נאמד על סמך ממצאי סקר הוצאות משקי הבית, אשר נערך מדי שנה החל ב-1997. הסקר האחרון שפורסם התייחס לשנת 2003. בסעיפים שבהם התבסס האומדן על סקר הוצאות משקי הבית, נאמדה ההוצאה לשנים שלאחר הסקר האחרון בעזרת אינדיקטורים כמו מדדי פדיון לפי נתונים בענפים הרלוונטיים.

הנתונים על הוצאות הממשלה והמוסדות הלאומיים מתקבלים מהדוחות הכספיים השנתיים.

הנתונים על הוצאות ברשויות מקומיות עד 2002 רוכזו מנתונים המפורטים בדוחות הכספיים השנתיים. אומדן מוקדם לשנים 2003-2004 נעשה על ידי חיוץ הנתונים בעזרת שינויים בשכר ובקניות ברשויות המקומיות.

הסקר האחרון על מוסדות ללא כוונת רווח נערך בשנת 2001. חיוץ הנתונים לשנים 2002-2004 התבסס על השינויים בשכר, כפי שדווחו למוסד לביטוח לאומי על ידי המוסדות.

**התפלגות ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט,
לפי מהימנות הנתונים**

אחוזים	מהימנות	המרכיב
100		הוצאה שוטפת - סך הכל
63	גבוהה	93% מהמגזר העסקי ; הממשלה והמוסדות הלאומיים
37	סבירה	רשויות מקומיות, מוסדות ללא כוונת רווח ו-7% מהמגזר העסקי

6. השוואה לפרסומים קודמים

בהשוואה לממצאים קודמים, שפורסמו בפרסום מיוחד מס' 1239, הוכנסו בפרסום זה תיקונים הנובעים משילוב עם ממצאי סקרי הוצאות משקי בית לשנים 1995-2003. סקרים אלה שימשו בסיס לאומדנים של הוצאת משקי הבית על מוצרים ושירותים של תרבות, בידור וספורט. בנוסף לכך הופרדו ההוצאות על מחשבים ושימוש באינטרנט מענף ספורט ומשחקים בגלל ההוצאה ההולכת וגוברת בתחום זה.